

toen het **GROTE HUIS** er nog stond



door
GREETH GILHUIS-SMITSKAMP

Toen het Grote Huis er nog stond

door

Greeth Gilhuis-Smitskamp



G. F. Callenbach N.V. - Uitgever - Nijkerk

I

GROOTVADER EN JAN

Grootvader, grootvader! Grootvader, waar zit u toch?"

"Ongeduldig verbreekt Jans harde jongensstem de stilte van het kleine kamertje.

„Grootvader, ik bèn er al, ik mag. . . ., hoort u es, grootvader. . . ."

Maar in het kleine kamertje is niemand.

Voor het ruitjesraam springt het vogeltje in zijn glimmende kooi heen en weer, het wipt van het ene stokje op het andere. De zon schijnt op zijn groene veertjes, die glinsteren met gouden weerschijn. Het geeft een klein sjilpgeluidje, alsof het zeggen wil: „Jou druktemaker, je weet toch wel waar de baas te vinden is!"

Jan stommelt het keukentje in.

Nee, daar is grootvader ook niet. In het ijzeren pannetje in de gootsteen liggen vier geschilde aardappels. Daar moet Jan om lachen. Nou, grootvader mag er vast wel een paar bij schillen als Jan blijft eten. Jan lust wel wat!

Op zij van grootvaders keukendeur is een tegelpaadje. En aan het eind van dat tegelpaadje rijzen de hoge muren van

de kerk op. In de schaduw van die hoge muren lijkt het kosterhuisje maar nietig. De kerk is mooi en nieuw, grootvaders huisje is maar oud en klein. Het ligt zo vriendelijk verscholen tussen het groen, dat het van de grote weg af haast niet te vinden is.

Jan holt over het tegelpaadje.

Natuurlijk, grootvader is in de kerk! 't Is immers Zaterdag. Zie maar, zijn klompen staan voor de achterdeur.

„Grootvader!” schalt Jans stem door de stille kerk, „waar zit u? Ik mag blijven eten, zegt moeder. Vindt u het goed, grootvader? Dan is de middag fijn l ang, h e grootvader?” Het is ineens alsof de stille, holle kerk vol stemmen is, stemmen die elkaar vanuit de hoeken en de galerijen drukke zinnen toeroepen, zinnen die over elkaar heenbuitelen. De galm blijft even in de kerk hangen, dan is het weer vreemd en stil.

„Zo, zo, m'n jongen,” zegt een vriendelijke stem, die wel onder de preekstoel vandaan lijkt te komen, „wat ben je vr eg vandaag!”

Grootvader ligt op z'n knie en bij het trapje van de preekstoel. Hij poetst de roeden. Aan de ene kant staat het kistje met lappen, aan de andere kant ligt een rij glimmend gepoetste roeden, die in het licht, dat door de gekleurde ramen valt, fonkelen als goud.

„Dag, grootvader! Ja, grootvader, de school ging al om elf uur uit. Toen ben ik hard naar huis gehold, en toen zei moeder, dat ik al naar u toe mocht gaan, en dat ik misschien wel bij u mocht eten!”

Grootvader lacht. Hij komt overeind, en trekt zijn stramme rug even recht.

„Dat is fijn, m'n jongen, dat is fijn. Dan hebben we een mooie, lange middag, wij samen. En dat moet ook, Jan. Er moet nog zoveel gebeuren. De bijbels moeten nog recht gelegd worden, en de kussens, want er is gisteravond een vergadering geweest. En dan moeten de banken nog worden afgestoft, en met koperpoetsen ben ik óók nog niet klaar. Je weet het wel, hè Jan, je weet het wel. Je bent immers zelf ook al zo'n halve koster!”

Grootvaders vriendelijke ogen lachen, zijn kleine baardje wipt op en neer.

„Ja, jongen, grootvader vindt het maar wát fijn, dat jij elke Zaterdagmiddag een poos komt helpen. Grootvader wordt eigenlijk een beetje te oud voor dat werk. Grootvader heeft het al zo heel veel jaren gedaan. . . .”

Samen lopen ze over het tegelpadje.

„Hebt u wel eten genoeg, grootvader? Zal ik er wat aardappels bij schillen? Dat kan ik best, hoor, grootvader!”

Grootvader lacht. „Nee, m'n jongen, dat doe ik zelf wel. Dan kan ik tegelijk even uitrusten. Haal het aardappelbakje maar uit de schuur.”

Samen zitten ze op de bank achter het huis, grootvader en Jan.

Grootvader wast de aardappels en zet het ijzeren pannetje op het vuur. Hij haalt een schaalje met bietjes uit de kast. „Kijk, Jan, en grootvader heeft ook nog een stukje spek. Dat is lekker, hè, bietjes met spek! En een bord pap met stroop toe.”

Jan kijkt toe, hoe grootvader het eten klaarmaakt. Wat is die grootvader handig, hij heeft van niemand hulp nodig. Twee keer in de week komt moeder het werk doen in het



kleine kostershuisje, maar verder zorgt grootvader helemaal voor zichzelf.

Jan zet twee borden op het geruite tafelzeil.

De groene parkiet in het kooitje voor het raam fladdert opgewonden tegen de tralies. „Stil maar, beest, stil maar, beest,” sust grootvader, „ben je jaloers omdat de baas tegen Jan praat?”

O, wat zitten grootvader en Jan daar nu gezellig in het kleine keukentje!

Grootvader knikt eens tegen Jan. Hij legt de harde korstjes van het spek op Jans bord. „Hier, m'n jongen, die kun jij beter knabbelen dan grootvader.”

Jan smult, hij eet wel twee keer zoveel als grootvader. Daar plaagt grootvader hem wel een beetje mee. „Ouwe Jan eet weinig — jonge Jan eet veel, ra ra, wat is dat?” — Ja, grootvader heet ook Jan.

Na het eten, als grootvader uit de bijbel heeft gelezen, wassen ze samen af. Jan moet de droogdoek netjes over de lijn hangen, onder de appelboom.

„Ziezo, Jan, nu moet grootvader even z'n ogen verschieten, en dan gaan we samen aan 't werk.”

Jan weet wel wat grootvader bedoelt, als hij zegt dat hij zijn ogen verschieten gaat. Dan gaat grootvader in de rieten leunstoel zitten voor het raam, met een rode zakdoek over zijn hoofd. Hij dommelt even in het zonnetje, maar lang duurt het niet.

Jan dwaalt wat rond in de moestuin. Hij zoekt naar afgevallen appels, en speurt tussen de bessenstruiken of er nog een rood plekje tussen het groen te vinden is. Maar al heel gauw hoort hij grootvader weer bij de keukendeur.

„Kom, knecht!” roept grootvader. En Jan legt twee vingers langs zijn voorhoofd, en salueert keurig, als een soldaat. „Present, baas!”

II

GROOTVADER VERTELT

Grootvader gaat verder met het poetsen van de roeden. Jan begint op de galerij met het afstoffen van de banken.

Af en toe roept Jan wat tegen grootvader, dan galmt het geluid zo vreemd door de lege kerk. Wat ziet de kerk er heel anders uit dan op Zondag!

Jan legt de bijbels en de kussens recht. Hij weet wel zo'n beetje waar de mensen hun plaatsen hebben. Kijk, dat is de bijbel van meester De Wit, zo'n mooie nieuwe, met een glimmende leren band. En dat rode fluwelen kussen is van de bakkersvrouw, „POLMAN” staat er in zwarte krulletters op geborduurd. Jan schudt het netjes op. Hij raapt een propje papier op van de grond en legt een los blad uit een psalmboek weer op nummer.

Zo werken ze samen door, grootvader en Jan. Grootvader heeft de roeden weer op de traploper gemaakt. Hij staat nu op de preekstoel en poetst de koperen lampen, die op zij van de lessenaar zitten.

„Dag, dominé!” roept Jan van de galerij.

Grootvader zwaait met de poetsdoek. „Dag, kosten!”

Na een poosje zegt grootvader: „Je moest maar eens thee voor ons halen, Jan. Ze staat op het oliepitje in de keuken. En in het gebloemde trömmeltje op het theeblad zit nog wel wat lekkers.”

Grootvader is blij, dat hij weer even zitten kan. Hij trekt een pijnlijk gezicht en wrijft langs zijn rug. „Dat bukken, dat bukken, Jan! Dat wil niet zo best meer, grootvader wordt oud.”

Ze zitten samen op het trapje van de preekstoel. Jan houdt zijn beide handen om de witte kom heen, net als grootvader. Hij hoort het moeder ook heel vaak zeggen tegen vader: grootvader wordt oud. Grootvader wordt veel te oud om dat zware werk nog te doen en om altijd alleen te zijn. Moeder wil graag dat grootvader bij hèn komt wonen en dat grootvader komt uitrusten. Maar dat wil grootvader nog niet. Want dan moet er een andere koster komen wonen in het kleine huisje naast de kerk. En dat kleine huisje, o, daar houdt grootvader zoveel van!

„Hoeveel jaar woont u al in uw huis, grootvader?” vraagt Jan.

Grootvader lacht. „Hoeveel jaar, Jan? M'n hele leven! Ja, jongen, m'n hele leven. Grootvader is er geboren, en hij heeft nooit in een ander huis gewoond. Begrijp je nu waarom grootvader zoveel van dat oude huisje houdt, Jan?”

Door de openstaande deuren van de kerk kan Jan grootvaders huisje zien staan. Zijn hele leven. . . . en grootvader is al zo oud!

„Ja, Jan, oude mensen en oude dingen horen bij elkaar, daarom houden oude mensen altijd van oude dingen het meest.”

Grootvader leunt tegen de preekstoel. „Je weet toch wel, Jan, dat grootvaders moeder óók al in het oude kostershuisje woonde? Dat heb ik je toch wel eens verteld? Maar toen hoorde het huisje nog niet bij de kerk. Want de oude kerk, zie je, waar deze nieuwe voor in de plaats is gekomen, stond aan de overkant van de weg. Kijk, daar waar nu die rij nieuwe huizen staat.”



Grootvader wijst. En langs zijn vinger heen ziet Jan, door de hoge boogramen, de daken van de huizen aan de overkant.

„Ja, jongen, toen zag alles er heel anders uit dan nu. Dat kun jij je niet voorstellen. Toen grootvader zo'n jongen was als jij, was ons dorp nog maar een heel klein dorpje. En die drukke weg, waarlangs nu al het verkeer naar de grote stad gaat, was een stille landweg. Zo'n kromme landweg met aan beide kanten hoge bomen. Dat was mooi,

m'n jongen. De kerk stond een eindje buiten het dorp, en schuin tegenover die kerk stond ons huisje. Ons huisje stond helemaal alleen, burens hadden we niet. Of ja, eigenlijk hadden we toch wèl een buurman. Maar dat was een heel deftige buurman, een heel voorname. Dat was de baron!"

Grootvader haalt zijn bliken tabaksdoos te voorschijn en stopt zijn kromme pijpje.

„We moeten nog maar even uitrusten, hè, Jan, òf. . . . wil jij liever aan 't werk?"

Grootvaders lachende ogen kijken Jan aan.

„Hè, nee, grootvader," dringt Jan, „vertel nog eens wat van vroeger! Hoe heette die baron? Was hij erg rijk?"

„Hij heette baron Van Klaarbergen, Jan. Of hij erg rijk was? Dat denk ik wel, hij woonde tenminste op een prachtig landgoed. Even voorbij ons huisje stond een heel grote, witte villa. Die lag een eindje van de weg af, precies bij die kromming, waar de weg de polders inbuigt. Ja, jongen, dat was allemaal in de heel, heel oude tijd, toen grootvader zo'n jongen was als jij. Daar is nu allemaal niets meer van te vinden, geen steen is er meer over van het hele gebouw. „KRAAIENHOF" stond er in grote letters op het ijzeren hek aan het begin van de brede oprijlaan. Maar in het dorp werd die naam maar zelden gebruikt. Als de mensen in het dorp over de villa van de baron spraken, zeiden ze altijd „het Grote Huis". Want er was maar één zo'n prachtig, voornaam huis in heel de omtrek.

O, Jan, wat was het Grote Huis mooi! Het lag zo statig tussen de hoge bomen. Voor het Huis was een groot gras-

veld, en midden in dat grasveld stond een bruine beuk. Die beuk was honderden jaren oud, nog ouder dan het Huis zelf. En dat was toch óók al heel oud. Tussen het grasveld en de weg lag de vijver. Daar dreven twee statige zwanen in, dat was een prachtig gezicht. Het Huis was omgeven door een groot park, daar kon je haast wel in verdwalen. En niet alleen dat Huis en dat park waren van de baron, maar ook àl de boerderijen die verderop in de polder lagen. Ja, en óók het kleine huisje waarin moeder en ik woonden. Die baron moet wel heel rijk geweest zijn, hè, Jan? —

III

VAN EEN ARME JONGEN EN EEN RIJK MEISJE

In dat kleine huisje woonden moeder en ik maar samen. Ja, jongen, ik was niet zo rijk als jij, met zo'n goede, beste vader en twee lieve zusjes! Mijn vader is gestorven, toen ik nog maar een heel kleine jongen was, ik heb hem nooit gekend. Moeder moest voor ons samen de kost verdienen. In de voorkamer van ons kleine huisje hield ze een winkeltje.

O, 't was maar een klein winkeltje; in het dorp waren veel grotere winkels. Maar toch vonden de boeren in de polder het wel gemakkelijk, zo'n winkeltje even buiten het dorp. Ze hoefden dan niet helemaal naar het dorp toe, als ze iets nodig hadden. „Loop maar gauw even naar Hendrikje,” zeiden ze dan tegen hun kinderen. Moeder verkocht van alles: kruidenierswaren, garen en band, klompen, te veel om op te noemen.

O, Jan, ik had toch zo'n beste moeder! Ze had het altijd druk, want behalve de zorg voor haar winkeltje had ze nog meer te doen. Ze was er ook nog kosteres bij. In de oude kerk was lang zoveel niet te doen als in de nieuwe; moeder en ik deden het altijd samen. Ja, Jan, en nu doen

jij en ik het samen! Begrijp je nu wel, waarom grootvader zo graag nog wat in het oude kostershuisje wil blijven wonen?

Ja, jongen, die moeder van mij was een beste vrouw. Ze had geen gemakkelijk leven, maar toch was ze altijd blij en opgewekt. En weet je hoe dat kwam? Dat kwam omdat ze de Here zo echt liefhad. En als ze wel eens zorgen had of verdriet, dan zei ze vaak: „Kom, Jan, laten we nog maar eens een versje zingen.” En dan zongen moeder en ik samen de mooie versjes, die ik op de Zondagsschool leerde. „Als g' in nood gezeten”, en „Beveel gerust uw wegen”. O, Jan, dat waren zulke fijne uurtjes, als moeder en ik in de schemering zongen, op het bankje onder de appelboom of bij het fornuis in de keuken!

En dan, ja, dan gebeurde het wel eens dat Allegonde kwam. Maar nu moet ik je toch eerst eens vertellen wie Allegonde was.

Allegonde woonde op het Grote Huis.

Ze woonde daar met de baron, de kinderjuffrouw, de huishoudster, de rijknecht en de dienstmeisjes.

En toch was Allegonde maar een eenzaam kind.

Ik denk, Jan, dat Allegonde en ik dáárom zo graag met elkaar speelden, omdat ik geen vader had en zij geen moeder. Ze was een jaar jonger dan ik, ze had heel lange, blonde krullen, die dansten op haar rug als ze hard liep. En ze liep zo graag hard, 't was een echte robbedoes!

Ja, die Allegonde uit dat Grote Huis, met haar prachtige jurken van zij en fluweel, en haar zachte leren knooplaarsjes, zou veel liever een jongen geweest zijn! Wil je wel geloven dat ze wel eens jaloers was op mij, Jan? Op

Jan van Hendrikje, uit het winkeltje! Ja, dat lijkt raar, maar toch was het zo. Ze had óók wel een hok met konijnen willen hebben, ze had óók wel met de jongens in het dorp willen knikkeren op de Brink, ze had óók wel op klompen naar de kleine dorpsschool willen gaan.

Je begrijpt wel, daar was allemaal geen sprake van.

Zij was freule Allegonde, het enige dochtertje van baron Van Klaarbergen. Als ze ging wandelen, moest ze in het park blijven. Buiten het park mocht ze alleen maar aan de hand van de kinderjuffrouw, of in het rijtuig. Dan zat ze naast haar vader of naast juf. En op de bok zat de deftige rijknecht, die de twee zwarte paarden mende. Maar als dan het rijtuig langs ons huisje kwam, en Allegonde zag mij, dan zwaaide ze. En dan riep die deftige Allegonde uit dat glimmende rijtuig: „Jàn, Jàn, dag Jan!!”

Of Allegonde dan toch wel met mij spelen mocht?

Ja, dat kwam zó.

De kinderjuffrouw, die van de dood van de barones af voor Allegonde gezorgd had, was een lief mens. Ze kwam 's avonds, zo tussen licht en donker, wel eens even bij moeder aanlopen. Dan zaten ze samen op de bank achter het huis. En dan gebeurde het wel eens een enkele keer, dat Allegonde mee mocht. Dat vond ze zo fijn! Als dan de twee grote mensen samen aan het praten waren, gingen wij spelen. O, ik had geen mooi speelgoed, zoals Allegonde. We speelden met glimmende kastanjes, die ik onderweg naar school gevonden had, en met lege dozen uit de winkel. We speelden op zolder, en onder de toonbank. En Allegonde was de wildste van ons beiden! Ze verzon altijd de wildste spelletjes, dan zwierden haar krullen over haar

schouder, en haar ogen glinsterden van pret. We keken allebei teleurgesteld als we juf hoorden roepen: „Allegonde, Allegonde!”

Als we dan hijgend en lachend voor de dag kwamen, schudde juf het hoofd. „Foei, Allegonde, wat ben je weer te keer gegaan! Zie je mooie jurk eens, en hoe moet ik vanavond die krullen weer uit de war krijgen?”

Ja, die juf zorgde goed voor Allegonde, en Allegonde hield veel van haar.

Maar toen Allegonde negen jaar werd, is juf weggegaan.

De baron vond dat ze niet streng genoeg was, hij vond dat ze Allegonde verwende. En Allegonde moest ook wat gaan leren, dat begrijp je.

Toen is er op het Grote Huis een nieuwe juf gekomen, een gouvernante werd ze genoemd. Die moest Allegonde les geven. Dan zaten ze samen in de leerkamer, de gouvernante en Allegonde. In die kamer stond een echte schoolbank, en er hing een echt schoolbord.

Ja, ik ben er een keer geweest, toen heeft Allegonde mij alles laten zien. Er hingen ook landkaarten en platen, net als in een echt schoollokaal.

Allegonde hield niet veel van leren, en ze hield óók niet veel van de gouvernante. „Ze is zó streng,” zei ze altijd, „ik mag niets van haar.” Dan stak ze haar tong uit, of ze trok een heel deftig gezicht, en zei met een malle stem en een opgetrokken neus: „Allegonde, dat heb ik je nu al dui-uizend malen verteld!” Ja, het was een ondeugende meid, die Allegonde! Maar ik weet zeker, dat ze nog vaak naar haar oude juf heeft terugverlangd.

Nu was er niemand meer, die nog wel eens „Gonnie” tegen

haar zei, niemand, die haar wel eens op schoot nam.

Och, die rijke Allegonde was eigenlijk maar zo'n arm kind.

Haar vader was haast altijd op reis, en de huishoudster was een oude vrouw, die niet van kinderen hield.

En weet je wat het ergste was? Toen Juf niet meer op het Grote Huis woonde, was er niemand meer, die Allegonde van de Here Jezus vertellen kon. Die juf had de Here lief, net als mijn moeder. Ze vertelde Allegonde vaak van Hem, ze las haar vaak voor uit de kinderbijbel. En als Allegonde wel eens in ons kleine huisje kwam, vroeg ze soms: „Vrouw Luiks, mogen Jan en ik samen nog eens platen kijken in het boek van juffie?” Ja, want ik had ook een kinderbijbel met platen, en Allegonde noemde de kinderbijbel altijd „het boek van juffie”.

Wat erg, hè, Jan, dat die rijke baron op dat Grote Huis de Here niet kende. Mijn arme moeder in haar kleine winkeltje was rijker dan hij.

Ja, het was voor ons allemaal erg jammer dat juf wegging. Allegonde kwam toen maar heel weinig meer bij ons, de gouvernante vond het niet goed.

Toen juf weg was, hield Allegonde eigenlijk alleen nog maar haar poes over. En over die poes, Jan, moet ik je toch iets vertellen.

Met die poes is eens iets heel ergs gebeurd, iets dat eigenlijk mijn schuld was.

Luister maar.

IV

DE POES VAN ALLEGONDE

De poes van Allegonde was een prachtige, grijze kat, met lange haren die glansden als zij. 't Was dan ook geen gewone poes, maar een van een heel bijzonder soort. Een Angora-kat was het, en Allegonde had haar eens op haar verjaardag gekregen van de baron.

Charlotte heette de poes, en ze had een leventje als een prinses.

Ze had een mandje met rode zij gevoerd, en iedere dag werd haar glanzende vacht geborsteld en verzorgd. Ja, Jan, daar moet je niet om lachen, 't is heus waar!

Allegonde was dol op haar poes. Dat kun je ook wel begrijpen, ze had geen broertjes of zusjes, en ze hield trouwens ook erg van dieren.

Ze sjouwde altijd met haar poes in 't rond, deed haar rode en blauwe strikken om, en praatte tegen Charlotte als tegen een kind.

Op een avond in Juli kwam Allegonde bij ons.

„Vrouw Luiks,” riep ze tegen moeder, die nog in ons moestuintje aan 't werken was, „hoort u eens!”

Ze viel neer op de bank onder de appelboom.

„Hooft u eens, ik ga uit! Volgende week gaan de juffrouw en ik met vacantie, naar Ostende. Dat is een badplaats in België, dan kan ik meteen wat beter Frans leren spreken, zegt papa. Bah!”

Ze stak haar tong uit, maar haar lachende ogen schitterden. „Ik vind het toch wel fijn, hoor, aan het strand kan ik met andere kinderen spelen. Papa gaat ook weer op reis, hij blijft wel drie maanden weg. En het Huis wordt gesloten, alleen Albert — dat was de rijknecht — blijft thuis om voor de paarden te zorgen.”

Haar gezicht betrok. „De juffrouw vind het niet eens goed, dat Charlotte meegaat,” pruilde ze, „en het mag van papa ook niet. Hij zegt dat Albert wel voor Charlotte kan zorgen, maar ik weet dat Albert helemaal niet van Charlotte houdt.”

Ineens vloog ze op moeder af. „Vrouw Luiks, vrouw Luiks, ik weet wat!” Ze danste om moeder heen. „Ik weet wat, ik weet wat! Ik vraag aan papa of Charlotte zo lang bij ù komen mag. Ja, dat doe ik! Dan kan Jan voor haar zorgen, Jan is altijd zo goed voor dieren!”

Ik stond op de drempel van ons huisje, en ik kreeg een kleur.

Stel je voor, de deftige, glanzende Charlotte met haar zijden strikken en haar zacht-gevoerde mandje in ons kleine huisje!

„Je wilt toch wel, hè, Jan?” riep Allegonde.

Ik knikte uit alle macht, en tegelijk keek ik naar moeder. Zou die het wel goedvinden?

Moeder lachte.

„Als het van de baron mag, mag het van mij ook wel,”
zei ze.

„O!” riep Allegonde opgewonden, „dat vindt papa wel goed! En dan zal ik precies zeggen wat ze eten moet, Jan. En je moet heel goed op haar passen, beloof je dat? Ze mag nooit alleen buiten, dan loopt ze weg. En haar melk



moet je altijd een beetje warmen, ze houdt niet van koude melk. O, ja Jan, en. . . .”

„Daar is Albert,” zei ik verschrikt.

Ja, daar kwam de deftige rijknecht ons lage hekje binnen, in z'n lakense jas met vergulde knopen.

„De freule moet direct thuiskomen,” zei hij afgemeten,

„de juffrouw zegt, dat de freule direct haar pianoles moet gaan studeren.”

„Ik kom al, ik kom al,” zei Allegonde ongeduldig.

Ze holde naar het hekje, en Albert stapte achter haar aan. Over haar schouder riep ze nog: „Het mag wel van u, hè, vrouw Luiks?”

Ja, en zo kwam het dat wij een poes te logeren kregen!

Het mandje met de rode zijden voering stond in de keuken, naast moeders oude, rieten leunstoel. Albert had Charlotte gebracht, met mandje, etensbakje en al. En Allegonde had mij precies verteld wat de poes eten mocht en niet eten mocht.

Het Grote Huis werd gesloten. Alle luiken en overgordijnen gingen dicht. Het Huis leek uitgestorven.

We zagen op een morgen de gouvernante met Allegonde vertrekken, in het rijtuig, dat hen naar het station moest brengen.

Albert zat op de bok, en op de bank tegenover de gouvernante en Allegonde lagen koffers en hoedendozen hoog opgestapeld. Allegonde droeg een grote hoed met een wuivende veer; ja, die droegen de meisjes toen.

En toen het rijtuig langs ons huisje kwam, wuifde Allegonde met haar witte handschoentjes naar moeder en mij.

„Dag, vrouw Luiks, dag, Jan!” riep ze opgewonden, en het paste helemaal niet bij die damesachtige hoed! Toen ze zag, dat ik Charlotte in mijn armen droeg, ging ze op haar knieën liggen. Ze hing helemaal over de kap van het rijtuig heen, en tussen het geratel van de wielen en het ge-

trappel van de paarden heen hoorden we haar nog in de verte roepen: „Dag, Charlotje, dag, Charlotje! Jan, zul je goed op haar passen?”

Je begrijpt, dat ik het gewichtig vond! Ik borstelde Charlotte elke avond; Albert had de borstel er óók bij gedaan. En Charlotte was echt op haar gemak bij ons. Ze lag in haar mandje te spinnen van plezier, en als moeder 's avonds zat te breien, speelde Charlotte met het kluwen zwarte sajete, en ze buitelde door ons kleine kamertje dat het een lust was.

Het werd 1 Augustus, en de school werd gesloten. Op de tweede dag van de vakantie hadden we Oranjefeest in het dorp. Onze Koningin was jarig. Ja, we hadden toen een Koning, een Koningin, en een klein Prinsesje. De Koning heette Willem de Derde, de Koningin Emma, en het kleine Prinsesje Wilhelmina. Datzelfde Prinsesje is nu de grootmoeder van onze Prinsesjes, dat weet je wel, hè, Jan?

Van alle torens waaiden die dag natuurlijk de vlaggen, ook van de toren van ons oude kerkje. 's Morgens was de dorpstimmerman, Gijs Krom, moeder wezen helpen met het uitsteken van de vlag. Dat was geen werk voor een vrouw alleen, om in die stoffige toren te klimmen en de vlag aan de zware stok te hijsen. Daar moest moeder altijd mee geholpen worden.

We hadden kinderfeest op de Brink, hardloopwedstrijden en zaklopen, net als jullie nu hebben. Het was een fijne dag, en ik was de hele dag in touw. Toen ik 's avonds om acht uur mijn boterham op had, vielen mijn ogen haast toe van slaap en moeheid. Maar eerst moest ik toch voor Charlotte zorgen, ze was de hele dag al zo alleen geweest!

Eindelijk lag Charlotte verzorgd in haar mand, en ik stapte in mijn ijzeren ledikant op de zolder.

„Jan!” riep moeder door het trapgat, „ik moet nog heel even naar het dorp, over een half uurtje ben ik terug. Als Gijs Krom in die tijd komt om de sleutel van de toren te halen, zeg je maar, dat ik hem op de keukentafel heb gelegd. Maar je mag gerust gaan slapen, hoor. Gijs ziet de sleutel zelf wel.”

„Hè, moeder,” riep ik, „mag ik mee met Gijs als hij de vlag gaat inhalen?”

„Nee, Jan, je moet nu gaan slapen. Je bent de hele dag in de weer geweest, je valt om van de slaap.”

„Bah!” bromde ik. 's Morgens was ik óók al niet mee geweest op de toren, ik was juist in 't dorp, toen Gijs de vlag had uitgestoken. En de toren beklimmen, dat was altijd een heel plezier. Je had er een prachtig uitzicht over de hele omtrek, je keek over het hele dorp heen, over het Huis van de baron, over de hoge bomen van 't park. Ja, met mooi helder weer kon je zelfs de torens van de stad zien. En nu mocht ik van moeder niet mee naar de toren! Ik lag te mopperen in bed.

V

WAAR IS CHARLOTTE?

Beneden hoorde ik het tuinhekje knarsen. Daar was Gijs Krom natuurlijk. Met een sprong was ik uit bed.

„Bent u het, baas Krom?” riep ik aan 't trapgat.

„Ja!” riep een zware stem terug, „ik kom de sleutel van de toren halen!”

Ik holde de trap af. Gijs Krom had de sleutel intussen zelf al gevonden. „Ga je mee?” vroeg hij.

Even aarzelde ik. Moeder had immers gezegd. . . .? Vooruit, moeder zag het toch niet. En eer moeder uit het dorp terug zou zijn, kon ik allang weer in mijn bed liggen.

Gauw trok ik mijn buis en mijn broek aan, en ik schoot met mijn blote voeten in mijn klompen.

't Werd al schemerig. Hu, wat was het stil en donker in de toren. Ik bleef maar dicht bij Krom, toen we de hoge trappen beklommen. Het stof kriebelde in mijn neus, en de spinnewebben vaagden langs mijn gezicht.

„Och, och, wat is het een oud boeltje,” zei Krom hoofdschuddend, toen we boven in de torenkamer stonden. „Zie dat kozijn eens! Dat moet ik nodig repareren voor de vlag

wéér uitgestoken wordt, de boel zou gewoon afbrokkelen. Ja, en ik mag wel niet al te lang wachten, want over vier weken is ons Prinsesje jarig, dan moet de vlag wéér uit.” Voorzichtig haalde hij de grote vlag binnen, terwijl ik door de ramen van de toren keek. Kijk, in het dorp brandden de lichten al. Maar aan de kant van het Grote Huis was alles



donker. Stil en doods lag het Huis in de avondschemering tussen de hoge, donkere bomen.

„Kom, Jan,” zei baas Krom. Hij sloot het luik achter ons toe, en we daalden samen de trap af.

Even later lag ik weer in bed. Ziezo, daar had moeder niets van gemerkt. Voor ze uit het dorp thuiskwam, sliep ik als een roos.

Ik kon nog niet lang geslapen hebben, toen ik verschrikt wakker werd. Moeder stond voor mijn bed en riep mij bij de naam. „O, Jan, word eens wakker, de poes is weg!”

Ik was ineens klaar wakker. Met een sprong was ik uit mijn bed, en ik holde naar beneden. Ja, Charlotte's mand was leeg. . . .

„Poes, poes, poes. . . .” riep ik. Ik keek onder de kast, in de bedstee, in het turfhok. Maar nergens was Charlotte te vinden.

Moeder keek bedrukt. „Ik begrijp er niets van,” zei ze, „ik had de deur toch goed achter mij dicht gedaan, en er stond geen raam open. Toen ik thuiskwam, zat de deur wéér goed dicht, Krom heeft hem óók niet opengelaten. O, Jan, dan moet Charlotte weggeglipd zijn, toen Krom de sleutel haalde!”

't Was maar goed, dat moeder in het halfdonker niet zien kon hoe ik kleurde.

„Heb jij Krom nog gehoord, Jan?” vroeg ze.

„Nee, moeder,” jokte ik, „ik denk dat ik sliep.” Ja, Jan, ik jokte. Ik was zó bang dat ik de schuld zou krijgen van Charlotte's verdwijnen, dat ik de waarheid niet durfde vertellen.

Moeder en ik zochten om het huis, op de weg, in het schuurtje, overal. Nergens was de poes te vinden.

„Laten we maar naar bed gaan, Jan,” zei moeder verdrietig, „we moeten morgen maar verder zoeken. Misschien is Charlotte naar haar huis gegaan, dat doen poesen wel vaker. Je moet morgenvroeg direct maar gaan vragen aan Albert of ze dáár soms is.”

Ik huilde. Moeder klopte mij op de schouder. „Kom,

jongen, huil maar niet. Geef moeder maar een nachtzoen, en ga maar gauw slapen. Heus, Charlotte zal best naar het Grote Huis zijn gewandeld.”

De volgende morgen stond ik om zeven uur al bij de poort van het koetshuis, waar Albert de paarden aan 't verzorgen was.

Hij had Charlotte niet gezien. En hij keek met een spottende glimlach op mij neer, alsof hij zeggen wou: „Ik kon niet voor de poes zorgen, hè, dat moest Jan Luiks doen. En nou zie je eens!”

Die hele dag keken moeder en ik naar Charlotte uit. Ze kwam niet. We lieten voortdurend de deur op een kiertje staan. Maar toen het avond was, stond het mandje met het roodsatijnen kussen leeg tussen moeders stoel en het fornuis.

O, Jan, ik had die hele dag geen stukje eten door mijn keel kunnen krijgen! Stel je toch eens voor, dat Charlotte nooit meer terug zou komen. . . . Ze kon wel verdwaald zijn in het bos, dat we aan de horizon donker konden zien liggen. Ze kon wel gepakt zijn door een boze kerel, een zwerver of een landloper, die haar dood zou maken, en haar mooie velletje verkopen voor veel geld. Allegonde had mij wel eens verteld, dat de vacht van een Angora-kat veel geld waard is. Ik zou nooit, nóóit aan Allegonde durven vertellen, dat Charlotte weg was. . . .

Met mijn hoofd op het tafelzeil lag ik zachtjes te schreien. Moeder stond op om koffie te gaan zetten. Ze streek mij over mijn haar.

„Kom, lieve jongen,” zei ze medelijdend, „probeer maar

aan wat anders te denken. Ga maar wat kachelhout hakken voor moeder, dat kan net nog voor het donker wordt. Wie weet, komt ze morgen nog terug. Het is heus jouw schuld niet, je hebt goed genoeg op haar gepast.”

Ik snikte nog harder. O, moeder moest het eens weten! Het was mijn schuld wèl, want toen ik haastig naar binnen was geglipt, na het beklimmen van de toren, had ik de buiten-



deur en de keukendeur op een kier gevonden. In die tijd moest Charlotte dus weggelopen zijn. Als ik niet ongehoorzaam was geweest, had de poes nooit kunnen weglopen. Ik hakte hout en stapelde het onder het fornuis. En al die tijd moest ik maar naar de lege mand kijken, met de rode zijden voering.

Toen ik moeder welterusten zei, sloeg ze de arm om mij heen. „Jan,” zei ze zacht, „je moet het maar aan de Here

vragen als je je avondgebed doet. Je weet toch wel, dat God ook voor de diéren zorgt? Dat staat in de bijbel. God zorgt voor de musjes op het dak. En we zingen samen toch zo vaak: Hij hoort de jonge raven, die roepen in het dal?"

Ik durfde moeder niet aankijken. Stil sloop ik naar boven, stil kleepte ik mij uit. Ik knielde wel voor mijn ledikant, maar bidden kon ik niet. Hoe had ik kunnen bidden, met die zonde van liegen en ongehoorzaamheid op mijn geweten? Dat ik moeder voorgejokt had, was erg. Maar dat ik dat kwaad niet aan de Here beleden had, was nog erger.

VI

EEN WONDERLIJKE ONTDEKKING

De volgende dag ging voorbij zonder dat er iets gebeurde.

Van Charlotte was geen spoor te bekennen.

Er ging nòg een dag voorbij, en nog een.

Toen begonnen moeder en ik de hoop op te geven Charlotte ooit nog terug te zien.

Nog een paar keer was ik bij Albert wezen vragen, maar hij wist ook van niets. Lusteloos bracht ik de vacantedagen door. In spelen had ik geen zin, ik zwierf over de polderwegen, en altijd maar door speurde ik naar een glanzende, grijze vacht, overal meende ik zacht gemiauw te horen.

O, wel honderdmaal stond ik op het punt om alles aan moeder te vertellen, ik kon het haast niet uithouden. Maar ik durfde niet.

Toen zagen we op de middag van de vijfde dag de postbode op ons huisje toe lopen.

„Hé,” zei moeder verbaasd, „daar heb je Kees Post. Wat zou die nou bij òns moeten doen?” Je moet denken, moeder kreeg haast nooit wat over de post gestuurd, de mensen schreven elkaar in die oude tijd niet zo vaak brieven, en familie hadden we haast niet.

Moeder liep naar 't hekje. Ik zag dat Kees Post haar lachend wat overhandigde, en ik hoorde dat hij zei: „Mens, mens, dat is een grappenmaker, hoor!”

Moeder kwam weer binnen. Ze zei niets, maar legde twee ansichtkaarten voor mij op tafel. Nu moet je weten, Jan, ansichtkaarten waren toen nog een bijzonderheid, ik had er nog maar een heel enkele maal een gekregen. En dit waren mooie, gekleurde kaarten.

Op de een stond een strand, met een blauwe zee, waar schepen met witte zeilen op voeren. Deftige dames met grote hoeden op zaten in badstoelen aan het strand, en kinderen in witte jurken speelden met emmertjes en schepen. „Ostende” stond er in drukletters onder.

Op de andere kaart stond een groot, wit huis, met heel veel ramen; dat lag ook aan zee. „Badhotel Ostende” stond daar onder.

Moeder zei niets. Ik draaide de kaarten om. Er zou er wel één voor moeder zijn, en één voor mij.

Op de ene kaart, die met het badhotel, stond:

Aan JAN LUIKS

Polderweg
MEERDRECHT

(Holland)

Op de andere:

Aan CHARLOTTE

bij Jan Luiks
Polderweg

MEERDRECHT

(Holland)

Als afzender stond bij beide, in mooie krulletters: ALLEGONDE VAN KLAARBERGEN, Badhotel, OSTENDE, BELGIE.

Heel stil zat ik naar de beide kaarten te turen. En toen, ja, toen kon ik het ineens niet meer uithouden. Ik vloog naar moeder toe en verstopte mijn gezicht in haar zwarte schort. „O moeder, moeder!” riep ik, „het is mijn schuld, dat Charlotte is weggelopen, het is mijn schuld!” En met mijn hoofd in moeders schoot vertelde ik haar alles.

„Jan, Jan,” zei moeder hoofdschuddend, „wat ben jij zwaar gestraft voor je ongehoorzaamheid. . . . Maar ik ben erg blij, dat je nu alles aan moeder verteld hebt. Als je er echt berouw van hebt, wil moeder het je vergeven. Maar je weet wel, Jan, tot Wie je in de eerste plaats moet gaan om vergeving?”

Ja, dat wist ik wel. En toen ik de Here had gevraagd of Hij mij de leugens en de ongehoorzaamheid vergeven wilde, tóén durfde ik pas echt vragen of de Here wilde maken, dat Charlotte zou terugkomen.

Die avond, na het broodeten, kwam er alwéér iemand ons hekje in. 't Was Gijs Krom, de timmerman, met de gereedschapsbak op zijn schouder.

„Wel, Krom,” zei moeder, „je bent nog laat aan de gang!” „Ja, vrouw Luiks, ik kwam de sleutel van de toren halen. Ik kan nèt voor het donker nog even de maat nemen van het nieuwe kozijn in de torenkamer. Dan maak ik het vanavond in mijn werkplaats klaar, en morgenvroeg zet ik het

er in. Vóór je het weet is het 31 Augustus, en dan moet de vlag weer uit."

„Je hebt gelijk," zei moeder, „van uitstel komt afstel." Ze haalde de sleutel van de spijker, waaraan hij altijd hing.

Ik durfde niet goed opkijken uit het boek, waarin ik zat te lezen. En vragen om mee te mogen met baas Krom, nee, dat durfde ik helemáál niet. Ik voelde wel, dat ik dat niet verdiend had.

„Moet je niet mee, Jan?" vroeg Krom over zijn schouder. Ik kreeg een kleur als vuur.

Moeder keek mij aan. Toen zei ze: „Ga maar even mee, jongen."

O, die goeie moeder van mij! Ik begreep toen, dat ze mij mijn kwaad helemaal vergeven had, dat ze weer goëd op mij was.

Achter baas Krom aan liep ik over het kerkpad.

Hij stak de sleutel in het sleutelgat van de zware torendeur, en samen beklommen we de nauwe, stenen trap.

Toen we de eerste wenteling voorbij waren, stond baas Krom plotseling met een ruk stil.

„Hé," zei hij ineens verbaasd. Hij stak zijn wijsvinger in de hoogte. „Stil eens even, Jan. . . ."

We stonden allebei stil.

„Wat is er, baas?" fluisterde ik verbaasd.

Krom schudde zijn hoofd.

„Nee," zei hij, „nou hoor ik niets meer. 't Was zoëven net of ik wat hoorde."

We klommen door.

Maar even later stond Krom weer stil.

„Ja," riep hij, „nou hoor ik het weer."

Hij greep mij bij mijn arm.

Doodstil luisterden we. Buiten klonk alleen maar het lichte gerucht van een wagen, die over de keien van de dorpsweg ratelde.

Verder was alles stil op die mooie zomeravond.

Toen klonk daar ineens in die stille, schemerige toren een



zwak geluid. Het was het klaaglijke miauwen van een poes!

„O, baas, baas!” schreeuwde ik, „het is Charlotte, het is Charlotte!!”

Ik duwde de verbaasde Krom op zij, en rende de stenen trappen op.

„Charlotte, Charlotte,” hijgde ik, „stil maar, ik kom al, ik kom al!!!”

Mijn hart bonsde als een hamer, en trappelend van ongeduld wachtte ik bij het zware luik op baas Krom.

We hoorden nu duidelijk Charlotte heen en weer rennen in de torenkamer.

„Nee maar!” zei baas Krom verwonderd.

Hij stootte het luik open.

En toen zou ik bijna de stenen trap afgetuimeld zijn.

Want als een pijl uit een boog vloog Charlotte tegen mij op. Ze sloeg de poten in mijn gezicht en miauwde als een wilde boskat.

Maar ik voelde haar scherpe nagels niet, ik voelde alleen maar dat zachte poesenlijf in mijn armen.

Ik knelde haar vast alsof ik haar nooit meer los zou laten. En zonder op baas Krom te letten holde ik de trappen af, naar buiten. Naar moeder toe!

VII

„EN TOEN. . . . GROOTVADER?”

Moeder, moeder, daar is Charlotte!!”
Moeder sloeg haar handen in elkaar. Ze kon geen woorden uitbrengen.

Charlotte bleef maar wild miauwen. Ze haakte haar nagels in mijn buis en klemde zich aan mij vast.

Wat zag ze er uit!

Haar mooie, glanzende vacht was stoffig en verward, haar blauwe strik hing in flarden om haar hals. En wat was ze mager geworden in die vijf dagen!

„O, Jan,” riep moeder, „ze moet wel vergaan van de dorst!”

Vlug warmde moeder wat melk op het vuur. Ik heb nooit een poes zo zien drinken als Charlotte die avond dronk. Na haar tweede bakje kreeg ze niet meer van moeder.

„Nee, Jan, ze zou er ziek van kunnen worden. We moeten heel voorzichtig met haar zijn. Ze moet nu eerst maar gaan slapen, dan kun je haar morgen wel verder verzorgen. Wat zal ze een angst hebben gehad, vijf dagen alleen in de torenkamer!”

Toen Charlotte's ergste dorst gestild was, liet ze zich ge-

willig in haar mandje leggen. Er kwam een tevreden gebrom uit haar binnenste, ze legde haar staart om zich heen en knipoogde.

Kun je begrijpen, Jan, hoe blij en dankbaar ik die avond naar bed ging? In mijn borstrok holde ik nog even naar beneden. En met een speld prikte ik, boven Charlotte's mand, iets aan de muur.

Het was de kaart van Allegonde!"

De stralen van de middagzon vallen al schuiner en lager door de gekleurde ramen van de kerk.

Jan zucht heel diep en lang.

„O, grootvader!" zegt hij, „wat was dat een mooi verhaal!"

Hij springt op en pakt grootvader bij de arm. „En toen, grootvader? Wat zei Allegonde toen ze terugkwam? Hebt u het aan haar verteld? En was de poes alweer dikker geworden toen Allegonde terugkwam?"

Grootvader lacht. Hij klopt zijn pijpje, dat onder het vertellen helemaal leeggerookt is, uit in de palm van zijn hand.

„Nee, Jan, nu moeten we heus aan 't werk! Foei, wat is die oude koster vanmiddag een slecht voorbeeld voor de kleine koster. Luieren, terwijl er nog zoveel gedaan moet worden!"

Grootvader pakt zijn poetsdoek weer.

Maar Jan dringt: „Hè, toe, grootvader, vertel nog even hoe het verder gegaan is!"

„Och," zegt grootvader, terwijl hij het koper van de doopvont wrijft tot het in de stralen van de zon blinkt als goud,

„verder? Ik heb verder Allegonde niet zo vaak meer gezien. O, ja, natuurlijk wèl, toen ze van de reis terugkwam. Ze was blij toen ze haar poes weer zag, dat begrijp je. Charlotte zag er weer net zo glanzend en prachtig uit als toen ik haar kreeg. Daarom vond moeder het ook maar beter om niets te vertellen van wat er gebeurd was. „Wat niet weet, deert niet,” zei ze, en Albert was het blijkbaar ook allemaal allang weer vergeten, zodat Allegonde er nooit iets van gemerkt heeft.

Allegonde had ook nog wat voor ons meegebracht. Voor moeder een prachtig wit kleedje met kant er om heen. Brusselse kant heette dat. Moeder vond het veel te mooi om neer te leggen, ze heeft het weggeborgen in haar linnenkast. En voor mij bracht ze iets heel bijzonders mee. Het was een kerkje van wit porcelein, zo'n klein beeldje, om op een kast te zetten. 't Was niet groter dan een vuist. Maar de bijzonderheid was, dat in de toren van dat kleine kerkje een rond gaatje zat, net een raampje. En als je dat nu heel dicht tegen je oog hield, en je kneep je andere oog dicht, dan zag je er een landschapje in. Een tuin met gekleurde bloemen en een vijver en palmbomen.

Ja, dat was een wonder-mooi dingetje, Jan! Moeder zette het veilig bovenop de linnenkast, en vaak zat ik er 's avonds in te turen. En als ik op school een erg goeie vriend had, mocht hij wel eens mee, om even in dat wonderkerkje van mij te kijken.

Maar kom, jongen, je brengt grootvader weer aan de gang!”

Lachend jaagt grootvader Jan weg.

„Vooruit, het pad bij de fietsenshuur moet nog aange-

veegd worden, en het grint voor de kerk geharkt!”

Diep in gedachten doet Jan de karweitjes, die grootvader hem heeft opgedragen. Hij kan het mooie verhaal niet vergeten. Hij kijkt langs de glooiende weg, die de wijde polders ingaat. Daar stond het Grote Huis, dáár, in de kromming van de weg. Er is niets meer van te zien, rustig en loom lopen de koeien te grazen in de middagzon. Hoe kan dat allemaal zo verdwenen zijn, zó, dat je er niets meer van ziet?

Grootvader loopt over het achterpad met een blik vol vuilnis. Hij ziet wel, dat Jan op zijn hark leunt en over de weg tuurt. Hij begrijpt wel waaraan Jan denkt. En lachend roept hij: „Opschieten, koster! Als we klaar zijn, gaan we samen een boterham eten. Dat mag wel van moeder, hè?” O, ja, dat mag wel. Moeder is nooit ongerust over Jan, als ze weet dat hij bij grootvader is. Die twee zijn vrienden. Jan trekt met zijn hark lange halen door het grint. Hij fluit. En hij denkt: Vanavond, fijn, vanavond!

VIII

DAT VERANDERT NOOIT

En nu is het avond.
Het werk in en om de kerk is gedaan. Keurig en blinkend staat alles te wachten tot het Zondag wordt.

Grootvader en Jan hebben samen een boterham gegeten, en de parkiet in het kooitje heeft nieuw zaad en vers drinken gehad.

Nu zitten ze samen op de bank onder de appelboom, grootvader en Jan.

„Nog even rusten, m'n jongen,” zegt grootvader, „en dan breng ik je naar huis. Je moet vóór het donker thuis zijn, zegt moeder altijd.”

Het is heel stil om het oude huisje. In de verte klinken de geluiden van het dorp, het gejoel van kinderen, die laat nog op de Brink spelen.

Jan kruipt dicht tegen grootvader aan.

„Waar is dat porceleinen kerkje gebleven?” vraagt hij, „hebt u het nog? Ik heb het nog nooit gezien!”

Grootvader lacht. „Ja, ja,” zegt hij, „ik begrijp je wel! Jij wilt grootvader weer aan 't vertellen hebben! Waar dat

porceleinen kerkje is gebleven? Dat had ik altijd heel zuinig bewaard. Ik was al een grote kerel, en al een hele poos getrouwd, toen had ik het nòg. Maar toen is jouw moeder, ze was toen een dreumes van vier of vijf jaar, eens op een stoel bij de kast geklommen. Ze wou dat wonderding wel eens van dichtbij bekijken. Je raadt wel wat er toen gebeurd is. Ik vond mijn mooie beeldje in scherven, en mijn kleine Dirkje in tranen. Ja, Jan, dat was erg jammer!”

„En waar is het Grote Huis gebleven, grootvader?”

„Dat is afgebrand, jongen. Op een stormachtige herfstavond is er brand ontstaan, er werd gezegd dat het in het koetshuis begonnen is, en dat de vlammen door de sterke wind overgeslagen zijn naar het Huis. In het dorp werd toen verteld, dat iemand het met opzet aangestoken moest hebben; de naam van Albert werd gefluisterd, omdat die een paar maanden te voren door de baron was weggejaagd. Hij had gestolen. Toen zijn er nog veldwachters bij te pas gekomen, en hoge politiemannen uit de stad, maar ze hebben het niet kunnen bewijzen. Het rechte van de zaak is nooit uitgekomen. O, Jan, het was een vreselijk gezicht, toen het Grote Huis in brand stond! De vlammen laaiden hoog op, je kon in ons huisje het geloei helemaal horen. De hele hemel was rood gekleurd. De wind was de andere kant uit, ons huisje liep geen gevaar. De dorpsbrandweer kon er niets tegen beginnen. En eer de brandweer uit de stad er was, was alles tot de grond toe afgebrand. O, jongen, ik weet nog zo goed hoe mijn moeder stond te huilen voor de deur van ons huisje!”

„En de baron en Allegonde, grootvader?”

„De baron was op een van zijn buitenlandse reizen, Jan, en Allegonde was toen al getrouwd. Ik zei vanmiddag immers al, dat ik Allegonde niet zo vaak meer gezien heb, na die geschiedenis met de poes? Toen Allegonde twaalf jaar was, is ze naar een heel deftige kostschool gegaan, in Zwitserland. Toen werd het Grote Huis haast niet meer bewoond, de baron en Allegonde verschenen er nog maar heel zelden. Ja, Allegonde is nog éénmaal bij mijn moeder geweest, vlak voor ze trouwen ging. Toen kwam ze afscheid nemen; ze is óók in het buitenland gaan wonen. Maar toen was ik niet thuis, toen was ik soldaat. Ja, Jan, die oude grootvader van jou is nog soldaat geweest ook!”

Grootvader lacht. Zijn baardje wipt op en neer. Een krans van rimpeltjes trekt om zijn vriendelijke ogen.

„Ja, jongen, dat is allemaal heel, heel lang geleden. Een heleboel dingen ben ik vergeten, grootvaders geheugen wordt er ook al niet beter op. Maar één ding moet ik je toch nog vertellen, iets dat ik nóóit vergeten zal, al word ik ook honderd jaar. En dat gebeurde in de winter, nadat die geschiedenis met Charlotte voorgevallen was.

't Was winter, en er lag een dik pak sneeuw. Het kerkpad, dat moeder en ik 's Zaterdagavond met zoveel moeite schoongemaakt hadden, lag de volgende morgen alweer dichtgesneeuwd. Het Grote Huis was net een plaatje, het lag daar zo mooi met het besneeuwde park er omheen.

't Was Zondagmiddag. Moeder zat met haar voeten op een warme stoof voor het fornuis en las in haar bijbel. Dat deed ze altijd op Zondagmiddag. Ik zat met mijn boek voor het raam.

Toen zag ik dat Albert het ijzeren hek aan de oprijlaan

opengooide. En even later klonk in de stille wintermiddag het vrolijk getinkel van belletjes.

„O, moeder!” riep ik, „ze gaan uit rijden met de arreslee!” Ja, daar kwam de prachtige arreslee al aan. Het nikkel van de slee en de tuigen fonkelde in de zon, en de beide zwarte paarden trokken de slee tegen de helling op. Het was een prachtig gezicht!

Tot onze grote verwondering minderde de slee bij ons hekje vaart. De baron gooide de geruite deken op zij en sprong er uit. Hij zag er prachtig uit, met een bonten muts over zijn oren, een blauwe jas met een bonten kraag, en glimmende, hoge laarzen. Albert bleef op het achterbankje zitten, en Allegonde, die naast haar vader onder de reisdeken had gezeten, zwaaide vrolijk tegen mij. De baron liep recht op ons huisje toe, met grote passen. Met het kleine rijzweepje, dat hij in zijn hand had, stootte hij de deur van ons winkeltje open.

Moeder was al opgestaan. „Wat zullen we nou hebben?” vroeg ze verwonderd aan mij.

Ze liep naar het winkeltje. Ik hoorde hoe de baron de sneeuw van zijn laarzen stampte.

„Dag, Hendrikje!” zei hij op een luide, barse toon. Zijn zware stem vulde ineens ons kleine huisje.

„Hendrikje, geef mij eens even een blik of een zak koeken. Ik ga met de freule een pleziertochtje maken, en ze wil onderweg wat te snoepen hebben. De huishoudster heeft niets in huis wat naar haar zin is.”

Ik keek door de half-open deur en zag hoe de baron zijn beurs uit zijn zak trok. Met luid gerinkel gooide hij een rijksdaalder op de toonbank. Ik hield mijn adem in en keek



naar mijn moeder. Ze stond daar heel stil achter de toonbank en keek de baron aan.

Wat zou ze zeggen? Zou ze de baron willen helpen, nu hij op Zondagmiddag in ons winkeltje kwam?

Heel rustig schoof moeder de rijksdaalder terug.

„Nee, mijnheer de baron,” zei ze kalm, „op Zondag verkoop ik niet. De Zondag is de dag des Heren, dan moeten

we de rustdag vieren. U kunt wel een zak koek van mij krijgen. Maar verkopen, nee, dat doe ik niet."

Ik klemde mijn nagels in mijn handen.

O, die moeder, hoe durfde ze!

Ik wist veel te goed wat we allemaal aan de baron te danken hadden.

Het huisje waarin we woonden was van hèm, moeder behoefde haast geen huur te betalen. Als er op het Grote Huis wat te verdienen viel met de schoonmaak of met de inmaak, werd Hendrikje gehaald. Op allerlei manieren werd moeder door de bewoners van het Grote Huis geholpen.

En nu durfde ze zó maar

Angstig keek ik naar de baron.

Hij was vuurrood geworden en sloeg met zijn zweepje tegen de toonbank.

„Wel nou nog mooier!” schreeuwde hij, „je wilt dus niet? Weet je wel wat je doet, Hendrikje? Weet je wel, dat je volslagen afhankelijk van mij bent, dat ik je met je hele boeltje op straat kan zetten als ik dat wil?”

O, wat kreeg ik het benauwd. Als het aan mij gelegen had, had moeder de baron maar gauw zijn zin moeten geven.

Stel je voor, dat de baron ons uit ons huis zou zetten, stel je voor Angstig keek ik van de een naar de ander.

„Weet je dat wel?” herhaalde de baron bars.

Toen gaf mijn moeder antwoord.

„Ja,” zei ze ernstig, „dat weet ik wel, mijnheer de baron. Maar dan heb ik nog een Hemelse Vader, Die voor mij zorgen zal.”

O, Jan, die moeder van mij was een heldin! Wat ze daar zei, zal ik nooit vergeten, al word ik ook honderd jaar.

De baron draaide zich om. Hij zei niets en liep het winkeltje uit. Ik zag hoe Albert een snauw kreeg. De baron stapte weer in en legde de deken over Allegonde heen. En terwijl Allegonde met haar witte mofje tegen mij zwaaide, verdween de arreslee langs de besneeuwde weg. Het rode, fluwelen manteltje van Allegonde was net een vlek tegen al die schitterende sneeuw.

Wat er toen verder gebeurd is? Wel, niets. De baron is na die tijd niet anders tegen mijn moeder geweest dan voor die tijd.

En nu moet je naar huis, mijn jongen. Het wordt al donker, zie maar, de lantarens branden al."

Ze lopen samen langs de stille weg, grootvader en Jan. Jan probeert zijn stappen even groot te maken als die van grootvader. Hij wijst achterom.

„Daar stond het, hè, grootvader? Dáár, bij de kromming”

„Ja,” zegt grootvader, „daar stond het, en het is al meer dan vijftig jaar geleden dat het afbrandde, Jan. Vijftig jaar is een lange tijd, een heel lange tijd. En toch is het soms net of ik alles nog voor mij zie. . . .”

Ze lopen zwijgend verder in de stille zomeravond. Zie, daar zijn de lichten van 't dorp al. Nu is Jan haast thuis.

„Ja, Jan,” zegt grootvader dan, en zijn stem trilt, „dat is nu allemaal weg. Van het Grote Huis is niets meer overgebleven. De baron is er niet meer, mijn lieve moeder is er niet meer, en Allegonde is een oude vrouw geworden, een eenzame, oude vrouw, die in een invalidenwagentje gereden moet worden. Zó gaat alles voorbij, m'n jongen. Er

is maar één ding dat blijft, en dat is de goedheid van de Here. Diezelfde Hemelse Vader, Die voor mijn moeder zorgde, zorgt ook voor jou. Hij verandert nooit. . . . Zul je dat nooit vergeten, m'n jongen? En nu ben je er, geef grootvader maar een nachtkus."

„Welterusten, Jan."

„Welterusten, grootvader."

INHOUD

	Blz.
I. Grootvader en Jan	7
II. Grootvader vertelt	12
III. Van een arme jongen en een rijk meisje	17
IV. De poes van Allegonde	22
V. Waar is Charlotte?	28
VI. Een wonderlijke ontdekking	34
VII. „En toen Grootvader?”	40
VIII. Dat verandert nooit!	44